

<< Nazad

Konjic

Imam 45 godina. Prije rata živjela sam u Konjicu sa mužom i sa djecom. Privatno smo nešto radili, tako da sam imala dobar posao. U onome mjestu gdje sam ja živjela svi su imali posao, i svi su dobro živili. Nećemo reći da smo dosegli standard zapada, ali smo živili na jednom nivou. Skoro svaka obitelj imala je stan sređen, auto, vikendicu na selu, ili kuću svoju privatnu. Godišnji odmor se obavezno provodio na moru.

U mom gradu je bilo odprilike negdje 50% Muslimana, a ono 50% Hrvata i Srba, malo više Hrvata nego Srba. Negdje Srba odprilike 20%, a Hrvata tako 30%. Ljudi su radili i živjeli normalno zajedno. Ne znam da je neko imo problema na nacionalnoj osnovi.

Možda najveći problem u to vrijeme da je bilo da se dobije stan, jer su stanove dijelili u preduzećima i ustanovama.

Što se tiče vjere, ljudi su mogli sami odrediti da li vjeruju ili ne vjeruju. Prije ovog, kako bi rekla, pluralizma, u nas je prije jednostavno vladao komunizam. I ko je bio komunist, on je mogo ostvariti lakše svoja prava, takvo je društvo bilo. Onda je došlo taj pluralizam gdje su ljudi mogli slobodno izraziti svoju vjeroispovijest, ići u crkvu i tako.

Onda je oko devedesetih godina već neka napetost počela da se osjeća, jer su ljudi malo previše počeli izražavati svaku svoju vjersku stranu. A to se desilo zbog toga što su ljudi u komunizmu bili sputavani, ne da su bili sputavani, moglo se tamo ići u crkvu, ali jednostavno, svi vodeći ljudi na položajima u preduzećima i bilo gdje, oni su bili komunisti, a ko nije bio komunist nije mogo biti taj neki vodeći. Već oko devedesete se osjećala napetost, da će se jednostavno nešto desiti, jer su počele ove republike se otcjepati. Kad se Slovenija otcjepila, zatim Hrvatska, onda je normalno na red trebala doći Bosna i Hercegovina.

Rat je kod nas počeo 92. godine negdje u proljeće, čini mi se u četvrtom mjesecu. Jednostavno su se Srbi izdvojili, počeli su bježati iz gradova i seliti se samo u te srpske sredine gdje su oni većinski narod. Evakuirali su se na sigurno mjesto, jer su znali da će rat početi. Po neko je osto u gradu, ali taj poneko nije ni bio važan. A onda su počeli prvi Muslimani, a također i Hrvati, na neka sigurnija mjesta bježati.

Srbi su bili zaposjeli sva uzvišenja oko grada i onda su jednostavno počeli pucati po nama. Granatiranje je počelo negdje oko Uskrsa, u april te godine.

Kad je prva granata pukla ja sam, mislim, ne znam, jednostavno taj doživljaj vam ne mogu opisati. Kad sam čula prvu nisam ni znala šta je granata, ona je prozujala iznad nas, i onda je zviznula. Jednostavno nismo znali šta se događa. Posle smo se navikli i na granate i na sve. Većinom se danju granatiralo, a i noću ponekada.

Bilo je sat dva između, pa onda opet tako, dok se pripreme. Mi smo svi bili u kući. Puno vremena smo živjeli u skloništu. Čovjek u tim momentima ne misli ni na šta, samo maltene, da preživi, ništa drugo, nemate nikakvih drugih potreba. Konjic ima svoju prirodnu vodu znate, tako da nije bilo problema sa vodom. Struja se, što je i bila, nije smila palit u noći, a hrane je bilo u nekim zalihicama, a nešto se i posadilo. To granatiranje je trajalo skoro godinu dana. Čitav život se odvijao između granata.

Ja sam napustila Konjic u devetom mjesecu 1992. godine. Ja sam bila do tada u Konjicu zato što sam imala staroga oca koji nije mogo nigdje i on je umro to ljeto. Kad je umro, onda sam ja otišla. Prešla sam u Buturović Polje, to je dole na Neretvici, Ostrožac, dole smo imali vikendicu. Dole nisu mogli Srbi granatirat. Otišla sam sa djecom, a muž je osto i dalje radit u Konjicu. Četvero nas, troje djece i ja. Djeca su bila mlada. Autobusom smo preko srpske teritorije otišli u Buturović Polje. Nikad se nije išlo na sigurno. Ako dođete, dođete. Autobus je išo iz Konjica u jednome dijelu koji je bio zaklonjen malo, tako da se nije moglo to granatirat. Ponjela sam samo osobne stvari, ništa drugo, torba na rame. U Buturović Polju, može se reći, živjelo se nekako normalnijim životom. Do trećega mjeseca 1993. godine. Onda je počela napetost s Muslimanima. To je eskaliralo u četvrtom mjesecu 1993. godine u rat. Kuću sam napustila zbog granatiranja, zbog opasnosti i zbog djece. U stvari moj muž je osto u kući, nije kuća bila napuštena, a ja sam povremeno dolazila. Djecu sam sklonila na sigurnije, a ja sam dolazila dva puta u tjednu kući, i odrađivala one sve poslove kućne. Bilo je opasno, ali ja jednostavno sam se osećala da moram doći kući, a i da moram biti i sa djecom.

Bilo je pucanja, bilo je, a i pokolj je bio. 23. aprila je bio pokolj nad Hrvatima od strane Muslimana. Gdje su god koga našli muškarca, ubijen je tad, u selu Trusina, a žene su zatočili i djecu. I s tim se tako živilo negde tri mjeseca, četiri, u potpunom okruženju.

Onda smo stvarno morali napustiti Buturović Polje. Mi smo dole bili u jednoj manjini u početku. U početku jedan Hrvat, četiri Muslimana, a kasnije je bilo jedan Hrvat, deset Muslimana. Vikendicu sam napustila u sedmom mjesecu 1993. godine. Tad nam je rečeno da ćemo samo pet, šest dana da se sklonimo. Bježali smo u noći preko jedne planine gdje, što kažu, ni vukova nema. Takav je teren ružan. Pješice. To nikad neću zaboravit, neće niko od nas. Čitavo ono što je ostalo hrvatskog stanovništva tamo, bježali smo preko te planine. Išli smo u zbjegu svi skupa. Danu smo se krili u šumi, a po noći smo išli. I tad se je po nama pucalo, nije moglo opasnije biti. Pucanje od Muslimana. Nisu tada djeca s mnom bila, nije niko ni za koga znao. Ja sam sama bježala tad, takva je nastala panika da niko jednostavno ni za koga nije znao. Nisam znala gdje su djeca dok nismo izišli. Imala sam samo ono što je na meni bilo, ništa drugo.

Pješke smo išli, išli smo dva dana i dvije noći. Ni kapi vode nismo imali. Po noći je pala tolika kiša, ma nebo se otvorilo, vjetar je toliko puho, grmilo je, sjevalo. Ali to

nam je išlo malo u prilog, jer se nije ništa čulo u noći. Toliko je vjetar puho, sutra dan kad sam ja pokušala s lišća da rosu, da kap vode uzmem, nije bilo nigdje ni kapi vode na listu, znate, mislila sam barem ću skvasiti usta, al nije nigdje ni ta kap bila.

Došli neki kamioni, ja ne znam ko je došo po nas, pa su nas dovezli do Prozora. Iz Prozora su nas pokupili neki teretni auti, pa smo išli, preko nekog puta spasa, preko Vran planine ponovo, do Posušja. Iz Posušja smo došli u Čapljinu. Ali kad smo došli u Čapljinu, oni su također isto u jednom prognaničkom centru bili smješteni kao i mi. To su bili Muslimani iz istočne Bosne, dole Trebinje, Stolac. Oni su isto bili smješteni u tom kolektivnom centru gdje smo došli mi Hrvati. Nji je bilo tad 80, a taj centar je primio nas 40. I živjeli smo skupa. To je bio jedan đački dom i živili smo skupa tu skoro godinu dana. Hranili smo se skupa i živili skupa, ponovo. Posle svega onoga što su nam učinili Mulimani, mi smo došli i živili sa njima tu ponovo. Bilo je teško, al nije ni jedan incident bio. Hrana je odnekud dolazila, ja u taj momenat nisam znala odakle, ali bilo je loše. No, oni Muslimani dok su bili tu smješteni, oni su nešto prikupili znate, jer su humanitarne organizacije dolazile i djelile im. Mi kad smo došli, sve se to poremetilo. Ali smo išli ono u bašte i krali paradajz, papriku, smokvu, grožđe, da bi preživili to. Rat je bjesnio svugdje okolo. Nije Čapljina granatirana u to vreme kad smo mi došli, ali jeste bilo pucanja okolo. Poslije je i Čapljina isto granatirana. Muž je osto i ubijen je u Konjicu tad, od strane Muslimana. On je ubijen 22. aprila odma na početku sukoba sa Muslimanima. A ja sam tek čula negdje u devetom mjesecu, kad je prvi konvoj došo odozgora sa našim ljudima, koji su isto također ostali zatočeni u Konjicu. Znam sve što se desilo s njim, ali to sad neću da pričam.

Kad se rasformiro onaj kamp tamo, gdje sam ranije živjela, onda su nas prebacili u ovaj kamp. Nismo svi prebačeni ni u ovaj kamp, jednostavno smo se raspršili ono gdje je bilo mjesta i kako je ko mogo da se snađe. Pošto se ja nisam nešto bolje snašla, ja sam i dalje ostala u kampu. Jednostavno nisam mogla prihvatit da živim u tuđoj kući.

Ovdje sam sad negdje oko dvije i pol godine. I tamo sam bila negdje oko dvije i pol. Ljepše nam je bilo u Čapljini. Bolji su uslovi bili, bio je centar grada, pa ste mogli lako doći i do pošte, autobusnog kolodvora i do željezničkog, grad je grad. Ovdje mi jednostavno preživljavamo. Niko nema mogućnosti da se brine za sutra. Ono što dobiju kao danas pojedu, ako nešto zarade na nekim sezonskim poslovima to ide djeci za školu, ili za obuču, odjeću. Vodi se jednostavno goli život. Uglavnom, sva djeca koja žele ić, idu u školu. Očevi, ako imaju sezonskog posla, rade, majke takođe isto rade po plastenicima i obavljaju onaj dio kućnih poslova, kao svaka majka i žena. Pošto je puno razvijena poljoprivreda, voćarstvo, nađu se lakše sezonski poslovi.

Imam kuću u Konjicu i znadem kakvo je stanje. Kuća je oštećena ratom, al je useljena. Pa nastojat ću se ja vratiti, jer kuću sam ja pravila i moj muž. Nisam je ni od koga dobila na dar ni ništa. I ako se stvore uslovi da se moja kuća isprazni,

da ja mogu u njoj živjeti, vjerovatno bi se ja vratila. Sad se ne mogu vratiti i kad bi htjela. Ja sam dala zahtjev tamošnjim vlastima da mi se kuća isprazni. Vidjećemo šta će oni odraditi.

Najveća glupost koju je čovječanstvo učinilo - to je ovaj rat u Bosni i Hercegovini. Tu niko ništa nije dobio, svi smo gubitnici. Ja mislim da je čitavi svjet, one vodeće sile da su krive, što ga u početku nisu sprječile. Pa mogli su, kako su god sad rekli stop ovo, stop ono, mogli su i u početku to, a ne da se pobijemo, i da se pokoljemo, i da onda nam dođe i da nam kaže. Sad nam planira i zastavu, i izbore, i tablice, i valutu i sve moguće. Zašto to nisu odma u početku rata? U ovom ratu svi smo mi oštećeni, da se razumijemo, i fizički i psihički. Ja se osjećam oštećena fizički zato što sam operirana, što jedan dio tijela nemam jednostavno, i tako da mi je sad po sredi i pritisak i šećer. Sve su to neke posljedice nervnih šokova.

Ja mislim među običnim ljudima nije bilo interesa od rata. I za nas je to čudno, to šta je okrenulo mirne ljude jedne protiv drugih. Ja sam živjela prije rata sa svojim komšijama Muslimanima i Srbima, slavili smo njihove praznike i oni sa mnom moje. I baš nam je dobro bilo. Ali, evo sad se desilo. Dosta nam je rata, možda onima kojim nije niko nestao iz obitelji, oni ne znaju kako je to. Onima kojima je neko nešto iz obitelji oni su ga siti. Ali i mir po bilo kojoj cjeni, nije ni to ništa. Ako ću ja cjeli svoj život ostati u ovoj zgradi, onda bolje ne živiti, jednostavno ja ne znam kako nastaviti zajedno više. Dok krv nije pala moglo je se to sve nekako, poslije vrlo teško.

Mislim da se ponovo može živjeti u miru, ali jedni pored drugi, a skupa nikako. Onaj čovjek ko mi je sve uništio i kažem, ostala sam bez igdje ičega, da li da se ja ponovo...??

Evo ja ću vama postaviti pitanje. Da li biste se vi vratili sad ako je na mom pragu i na mojoj kući onolike rupe, gdje je moj muž ubijen, ako je sve moje uništeno što sam stekla za 30 godina braka. I sad idete vi onako pognute glave i kažete, došli smo, vratili smo se.

Moj nacionalni identitet je važan za mene. Ja sam Hrvat, katoličke vjeroispovjesti. I po državljanstvu ja se osjećam kao Hrvat.

Nacionalni identitet, pa sve ono što jednu naciju čini nacijom, kultura, jezik, normalno da je to važno. Ako ja to ne mogu, ako ja u svom mjestu sad ne mogu kazati tisuća, moram kazati hiljadu. Inače bode oči ako ja kažem tisuća, onda je vrlo nezgodno to. Ali ako će me u mom mjestu taj čovjek primiti isto kad ja kažem i tisuća ili hiljada, onda to ne bi bilo nikakvo zlo. Znači ja onda gubim slobodu ako ja ne mogu kazati tisuća, odmah ja gubim slobodu govora, izražavanja.

Mislim da moj narod ima drugačiji smisao o identitetu sad, nego prije rata, jer se to zatjeralo, znate puno se to zatjeralo. Tak se ono nešto probudilo u čovjeku znate, pa zna svoju istoriju i povjest svoju, zna to kroz ovaj rat. Jer dosta toga u stvari nisam znala. Evo reću jedan konkretan slučaj u školi. Alojze Stepinac, naš

biskup, je proglašen kao ratnim zločincem, tako smo ga u školi učili mi. No, sad sam tek saznala ko je taj Alojz Stepinac bio, koji će se ovi dana proglasiti važnim, a crkva vrlo teško ljude proglašava važnim, da se razumijemo. I njih ne proglašava jedan čovjek važnim. Crkva kao crkva, ja mislim da je najjača sila u svjetu, ono katolička jel. I normalno da, ako oni jednog čovjeka proglase, znači neko mi je lago u to vrijeme kad sam ja školu učila, znate.

Ja mislim da je religija važan dio nacionalnog identiteta. Ja sam bila vjernik i prije rata, i poslije rata, i uz rat, i biću dok sam živa. Što se tiče mog naroda, pa možda malo više praktikuju svoju religiju posle ovog sada, znate. I zbog rata, i zbog straha, jer čovjek se uvijek okreće nekome ko može pomoći, a u ovom slučaju jedino nam bog može pomoć, niko drugi. Ja mislim da Hrvat može bit i musliman, i Srbin, i katolik. Znate Hrvat kao nacija ne sputava ni jednu vjeroispovjest. Prema tome, ko želi vjerovat neka vjeruje, a ko ne želi, fala bogu, on ima svoj neki drugi pravac u životu. Moja su razmišljanja o vjeri možda sasvim drugačija nego običnoga čovjeka, jer po vjeri, ne može se spasiti čovjek samo katolik, da se razumijemo, mora se spasiti i musliman, i Srbin, i protestant, šta ja znam koliko već tih vjera ima. To znači da nisu samo katolici ispravna vjera, nego sam ja rođena u toj vjeri i želim je sačuvati za svoju djecu i za svoju unučad. A nemam ništa protiv, neka drugi sačuvaju svoje. Ni jedna religija čovjeka na zlo ne uči. Nas vjera uči da oprostimo, naša vjera. Što se tiče tih muslimana, nek im bog oprost, ja kao obični čovjek ne mogu.

Ja ne znam kako da govorim o državi Bosni i Hercegovini. Ako je priznata srpska republika, onda znači ipak nije ona cjelovita Bosna i Hercegovina, po meni. Mislim, nije više ono što je bila. Pa dobro, Hrvati su se kao narod ipak izborili za taj svoj, ovaj nacionalni dio, znate, imaju slobode. Bilo je prije rata te neke slobode, al jednostavno je bilo, a nije je bilo. A sad jednostavno možete otić u crkvu, možete doći i u uniformi u crkvi, što ranije nije se smjelo. Bilo koja uniforma nije mogla otić u crkvu, znate, sad to može. I jednostavno malo se drugačije slave ti naši praznici. Čapljina kompletna, odiše nekom svečanošću pred Božić, pred Novu Godinu, što na primjer nije slučaj kad sam bila prošle godine prije Božića u Konjicu, nikakve obilježske nije bilo. I Božić i Nova Godina je sedam dana između. Ni za Novu Godinu nigdje vi niste mogli vidit ni jelku, ni neki ukras sedam dana prije.

Znate kako to poslije one sredine ružno izgleda, kad vi dođete sad u tako jednu sredinu, vi uopće ne možete shvatiti da dolazi i Nova Godina i Božić. Ja ne znam kako je kad im je Ramazan, al ja znam da ništa nije bilo u Konjicu, ama baš ništa. I ne znam kako su se ti ljudi osjećali. Jer čestita se Božić, Bajram, ja znam u ostalim zemljama državnici izmjenjuju čestitke. Zašto sve tako i kod nas nije moglo, ako je već prihvaćeno da ostane Hrvata. Zašto im se nije moglo omogućiti barem da se vidi to obilježje. A isto sam tako, čini mi se da ti dana u Konjicu, vidila jedan veliki plakat preko čitave ceste gdje je pisalo: "Sretan vam nadolazeći Bajram", ili nešto u tome smislu.

Kada bi birala između Bosne i stare Jugoslavije, ja ne bi izabrala staru Jugoslaviju. Pa ne bi zbog jedne vladajuće stranke koja je bila komunizam. Jednostavno treba dati priliku svima. Nije ni to dobro ako vas neko nešto sputava i ako vi niste ta stranka, te ne možete biti ni direktor, ni ovo, ni ono. Još uvijek nam je država novo formirana, eto još uvijek mi odamo, još uvijek lutamo, ali ja se nadam da će to poslije izbora da se ipak malo nešto desi. Treba da oživi privreda kompletna, jer ovo je sve omrčeno, sve raskomadano, sve tvornice su razorene. One se vjerovatno pomalo dovode u red, jer je najpotrebnije da ljudi imaju poso, da rade i da živi svak. Kad ljudi budu imali, onda neće vjerovatno biti ni onog Srbina, ni Muslimana, ni Hrvata.

Opet napominjem, što se tiče moje vlastite budućnosti, nemam nikakvih želja. Želila bi da djeca moja žive normalnim životom, da imaju kuću ili stan. Da normalno žive, tako da ne moraju živjet nigde u tuđoj kući, ni u kampu, da imaju nešto, da imaju poso, da rade i žive i odgajaju svoju djecu. Najradije bi da svi ljudi žive u miru, da mogu radit i zaradit, a nek se političari dogovore da svi imaju podjednaka prava i obaveze. Ovaj dio, ovaj ostatak života ću nastojat da proživim zbog djece i da ga malo produžim, zato što nemaju oca, pa barem da sam ja uz njih.

Poruka za čitaoce - najradije bi da se ovo više nikom ne dogodi što se nama dogodilo. I da ovi obični čitaoci dobro razmotre naše patnje koje smo preživjeli za pet godina. Do sad pet godina, ne zna se još koliko. Pa ako im to bude došlo u glavu da oni tako nešto čine, da imaju jednu pouku od nas, da nismo ništa dobili ovim ratom, samo da smo izgubili i obitelj, i kuće i sve.

<< Nazad